

บทบรรณาธิการ

อายุรกรรมห้องปฏิบัติการในยุคแห่งความพอเพียงและคุณธรรม

วิโรจน์ ไวกานิชกิจ*

สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ปัจจุบันทุกภาคส่วนของสังคมไทยกำลังหันหน้ากลับมาเพื่อคิดทบทวนเพื่อการก้าวเดินใหม่ โดยยึดหลักการร่วมสมัย คือความพอเพียงและคุณธรรม ซึ่งเป็นปรัชญาแห่งโลกตะวันออก ซึ่งทรงคุณค่า และสอดคล้องกับหลักปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficient economy)

กิจกรรมทางด้านการแพทย์ไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาโดยอ้อมได้รับประโยชน์จากหลักปรัชญาดังกล่าว หากได้มีการทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้จริง ทั้งนี้งานทางด้านอายุรกรรมห้องปฏิบัติการ (laboratory medicine) ซึ่งเป็นงานหลักทางด้านการแพทย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการวินิจฉัย (Diagnostic process) นั้น สามารถประยุกต์หลักปรัชญาข้างต้นในการดำเนินการได้เป็นอย่างดี

ความพอเพียงในการวินิจฉัย

ความพอเพียงเป็นคำที่ง่ายแต่เข้าถึงได้ยาก หากไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ ความพอเพียงเปรียบเสมือนทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา การที่จะบรรลุความพอเพียงนั้นจะต้องเข้าใจ ตนเองเสียก่อน และนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้หาจุดพอดีสำหรับการดำเนินกิจกรรม จุดพอดีที่ว่ามิได้หมายถึงหยุดอยู่กับที่ด้านกระแสโลกาภิวัตน์ หากแต่เป็นจุดสมดุลของความเจริญก้าวหน้าจากกิจกรรมกับผลเสียต่าง ๆ ที่อาจเป็นผลกระทบจากกิจกรรมนั้น ๆ หากจะนำมาอธิบายให้เห็นภาพพจน์ในกระบวนการวินิจฉัยทางการแพทย์นั้น จะเป็นดังนี้

1. แพทย์จะต้องรู้จักตนเองก่อน และเลือกใช้การวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การรู้จัก ตนเองก็คือ ต้องรู้

จักถึงข้อบ่งชี้ที่สมควรแก่การสั่งการตรวจวินิจฉัย จึงจำเป็น ต้องอยู่บนแนวปฏิบัติมาตรฐานทางการแพทย์ และข้อสำคัญคือแพทย์ต้องทราบกระบวนการในการตรวจวิเคราะห์ โดยเฉพาะต้องสามารถแปลผลการตรวจที่ตนเองสั่งได้ มิใช่สั่งตรวจวิเคราะห์ แต่แปลไม่ได้ย่อมไร้คุณค่า⁽¹⁾

อนึ่ง ข้อมูลบางอย่างแพทย์จำเป็นต้องแสวงหา เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ประกอบการ ตัดสินใจสั่งตรวจ ข้อมูลเหล่านั้น ได้แก่

- คุณสมบัตินในการวิเคราะห์ รวมถึงขีดจำกัด ปัจจัยรบกวน และค่าอ้างอิงของ แต่ละการทดสอบ
- คุณสมบัตินในการวินิจฉัย เช่น ความไว ความจำเพาะ
- ราคาต้นทุนของการตรวจ
- ความเป็นไปได้ที่จะใช้การตรวจนั้น ๆ เช่น ผู้ป่วยสามารถรับภาระต่าง ๆ ที่เกิดจากการสั่งตรวจ (ทั้งในรูปตัวเงิน และความเจ็บปวด ตลอดจนความเดือดร้อนรำคาญใจต่าง ๆ) ได้หรือไม่ ห้องปฏิบัติการในสถานพยาบาลสามารถให้บริการการตรวจได้หรือไม่ ต้องรอนานเพียงใด

2. พิจารณาจุดสมดุล⁽¹⁾ ซึ่งครอบคลุมถึง

- ประสิทธิภาพ (Efficacy), ประสิทธิภาพ (Efficiency) และคุณประโยชน์ (Utility) สัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องลงทุนไป (ทั้งในรูปตัวเงิน (cost) การเสียเวลา และความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย)
- บริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ ตลอดจนวางแผนรับมือ ทั้งที่ต้องวางแผนอย่างครอบคลุมความเสี่ยงทางการแพทย์ ทางสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสังคม

3. ทำการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนร่วมวิชาชีพและสหวิชาชีพ ประเมิน และพัฒนาบนพื้นฐานที่มั่นคง คือ มีภูมิคุ้มกันในการปฏิบัติวิชาชีพ

คุณธรรมในการวินิจฉัย

การมีคุณธรรมจัดว่าเป็นการมีความดี ทั้งนี้การมีความดีนั้นย่อมยากกว่าการไม่มีความดี (ซึ่งอาจจะมีความชั่วหรือเป็นกลาง ๆ ก็ได้) การมีคุณธรรมในทางด้านการแพทย์นั้นเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เบื้องต้นแพทย์จำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในกฎต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของกฎหมาย และจารีต (เช่น หลักเวชจริยศาสตร์ต่าง ๆ ที่ยังมีได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร) อย่างไรก็ตามการปฏิบัติแค่นั้นก็ยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องเพิ่มพูนการทำความ ดีด้วย

ในยุคที่ผ่านมา มีการเน้นในเรื่องวัตถุเป็นอย่างมาก ในด้านการแพทย์นั้น ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน มีการเน้นการใช้เครื่องมือวินิจฉัยใหม่ ๆ ราคาแพง ๆ ใช้เครื่องอัตโนมัติอย่างฟุ่มเฟือย ตลอดจนใช้ระบบคุณภาพตามแห่งชาติตะวันตกโดยไม่เข้าถึงแก่นแท้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำลายระบบคุณธรรมเป็นอย่างมาก

สำหรับกระบวนการวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ นั้น ประเด็นทางคุณธรรม⁽²⁻³⁾ ควรกล่าวถึง มีดังนี้

1. ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การยึดมั่นรักษากฎ ซึ่งหมายรวมถึงหลักวิชาการ เป็นสิ่งที่จำเป็นเปรียบเสมือนการรักษาศีล อย่างไรก็ตามการยึดมั่นนั้นต้องทำจริง ทำอย่างเสมอ และไม่เลือกปฏิบัติ มิใช่เป็นเพียงตัวอักษร

เช่น เขียนให้ครบตามข้อกำหนดคุณภาพ และปฏิบัติตามฉาบฉวย เพื่อรองรับการประเมินเท่านั้น ควรจะปฏิบัติจนเป็นนิสัยและเกิดเป็นวัฒนธรรมขององค์กร

2. ตั้งมั่น มุ่งมั่น เคร่งครัดในการสร้างสิ่งดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ โดยมุ่งหวังถึงการลดทุกข์ สร้างสุข ให้แก่ผู้ป่วย และผู้ร่วมงาน สงเคราะห์ช่วยเหลือในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม และยินดีกับความสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติดีของผู้อื่น

3. ใช้ปัญญา พิจารณาทบทวนและสร้างสรรค์อาศัยสิ่งที่ได้รับเป็นประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงไม่หวั่นไหวในการปฏิบัติตนอย่างเป็นผู้มีคุณธรรม

อ้างอิง

1. วิโรจน์ ไหววนิชกิจ. การจัดการกระบวนการคุณภาพทางห้องปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2548.
2. Wiwanitkit V. Ethics for clinical pathologist. J Med Assoc Thai 2006 Dec; 89(12): 2161-6
3. วิโรจน์ ไหววนิชกิจ. หลักจริยธรรมสำหรับกระบวนการตรวจหาทางห้องปฏิบัติการ. ใน: กฤตยา สุทธิโสภณ, วิโรจน์ ไหววนิชกิจ, อัชฌาสา สิริตันติกร, บรรณาธิการ. พยาธิวิทยาคลินิก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.